

דף כז

'אלא מל והולך עד שתצא נשמתו' – ר' יוסי מקללו על שמל לשם הר גריזים. ומכל מקום סובר שמותר למול את ישראל (תורת חיים. וע' תוס' חכמי אנגליה).

'ערבי מהול וגבנוני מהול' – הריטב"א הביא ממדרש שהם מבני קטורה ונהגו במילה (וכן כתב ר"ח ובעל הערוך, שהם בני קטורה הדורים בהרים גבנונים). ושיטתו שבני קטורה לדורותיהם אינם מצוים במילה, ומה שאמרו (בסנהדרין נט:): שהם מצוים – המדובר שם רק על בני קטורה ממש, לא לדורות עולם. וכבר נחלקו הראשונים בדבר (ע' במצוין שם ביוסף דעת).

ולפי דעות המחייבים יש לבאר מדוע ערבי מהול פסול למול, הגם שמצווה בדבר – **אעפ"כ אינו בכלל את בריתי תשמר, שאע"פ שהם במילה אינם ב'הקמת ברית'** (בשם הגר"ח).
ובדרך אחרת יש לומר שהדרשה מבוססת על המשך הפסוק ואתה את בריתי תשמר אתה זורעך אחרריך לדורתם (וכמוש"כ רש"י), והערביים אע"פ שמזרעו של אברהם הם, אין נקרא 'זרעו' המיוחס אחריו אלא ישראל, כדכתיב כי ביצחק [ולא כל יצחק] יקרא לך זרע (וכנדרים לא. עפ"י תוס' חכמי אנגליה).
וכמו כן הם קרויים 'ערלים', שהרי הנודר מערלים אסור אף בהם, ואם כן לא קרינן בהו 'המול ימול'.
ואולם בפתחי תשובה (יו"ד רסד סק"ה) הביא מטעם-המלך שאכן לפי שיטת הרמב"ם שבני קטורה חייבים במילה – כשרים למול, דקרינן ביה המל ימול. והביא מהשאג"א (מט) שחולק.

'דאשה כמאן דמהילא דמיא' – ודוקא נשים יהודיות ולא נכריות, כיון שגם בזכרים אילו ימולו עדיין ייחשבו 'ערלים', אין נשותיהם נחשבות כמהולות. וכן מבואר ברי"ף (בשבת, סוף פרק ר"א דמילה) ופשוט (עפ"י זכר יצחק ל(ב), ע"ש; ישראל קדושים עמ' 96).

'קרי ביה ותקח... קרי ביה ותכרת' – לאו דוקא, אלא כלומר 'ותקח... ותכרות' יכול להתפרש על ידי אחרים ולא בעצמה ממש. [לכן לא תלו דרשה זו בשאלת יש אם למסורת או למקרא, כי עיקר התירוץ הוא על פי משמעות הכתוב ולא מחמת הכתיב] (ריטב"א. וכעין זה בתוס' חכמי אנגליה).
וכיו"ב מצינו ברמ"ה סנהדרין נד: בפירוש 'קרי ביה תשכב', ע"ש.

'אלא ריפוי ממון – בהמתו, ריפוי נפשות – גופו' – שיטת הרי"ד והריא"ז נכדו (והובאה בהגהות כנסת הגדולה על הטור יו"ד קנה) שכל הסוגיא מדברת באופן שמצוי לו רופא ישראל, אבל אם אין מצוי אלא עכו"ם – מתרפא הימנו. ואין כן שיטת רש"י ושאר הפוסקים. (ע"ש בכנה"ג ובדרכי תשובה).
ויש מתירים להתרפא מעכו"ם כשמרפא בשכר (ע' הגהות אשרי כאן, רמ"א וש"ך יו"ד שם).

'ע"ב (ב) 'ודאי מת – מתרפאין מהן... לחיי שעה לא חיישינן' – מכאן דנו הפוסקים אודות עריכת ניתוח לחולה במחלה סופנית שלפי הערכת הרופאים המומחים, ללא הניתוח לא יחיה יותר מחדשים ספורים ועל ידי הניתוח אפשר שיחיה, אלא שהניתוח מסוכן מאד ויש חשש שימות מהרה על ידו; וכתב בשו"ת אחיעזר (ח"ב טז, ו. וצ"ח שם לשבות יעקב בנין ציון ותפארת ישראל) שלחיי שעה לא חיישינן כאשר אפשר שיתרפא באופן רחוק, כל שנתיאשו מרפואתו. והביא מספר משנת חכמים שמותר רק כאשר הצלחת הניתוח מוטלת בספק שקול, אולם הוא כתב שמשמע שאין חילוק בדבר, אלא באופן שימות בודאי ללא הניתוח, לא חיישינן לחיי שעה.

וזו לשון הגר"ח גריינמן שליט"א בספרו חדושים ובאורים (ע"ז ג.ב. וכן מובא בספר אמרי יושר כאן בשם החזו"א):
 'זוכרני שבא מעשה לפני מרן זללה"ה (החזו"א) בחולה שודאי מת, אם לעשות ניתוח שרובו להפסיד
 גם חיי שעה ומיעוטו להצלחה [ואמר ז"ל שכרגיל שהרופאים אומרים שיש מיעוט להצלחה אין לחשבו
 אפילו כמיעוט, אבל בעובדא דהוי היה נראה שיש מיעוט חשוב להצלחה], ואמר ז"ל שמסתברא דחיי
 שעה כלפי חיי עולם כשאר מצוות לענין פיקוח נפש, דאין הולכין בפיקו"נ אחר הרוב, ומחללין שבת
 אף במיעוט להצלחה.'

וכן פסק בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב נח. והאריך עוד הרבה בפרטי האופנים [סוגי הניתוחים והטיפולים, הגדרת הזמן ד'חיי
 שעה/, מיני הספקות, מומחיות הרופאים, רשות או חובה] ובכל הענין – ביו"ד ח"ג לו; חו"מ ח"ב עד, ה; עה.
 וכתב בחו"ב לדייק כן מרש"י שכתב 'דעכו"ם ודאי קטיל ליה' – הרי שאפילו בסיכון קרוב שימות מהרה – מתרפאין [וכ"כ
 להוכיח באגרות משה (יו"ד ח"ב נח), וכנראה זו גם כוונת האחיעזר], אלא שדחה שבמצב כזה שעומד למות, אפשר שאין
 העכו"ם בהול להורגו, שלא אכפת לו שיחיה חיי שעה. וצ"ע.

'שגופך טהור ויצתה נשמתך בטהרה' – כלומר, תוך כדי הבאת מקרא מן התורה שנקראת יראת ה'
ט ה ו ר ה (מהרש"א. ומהר"ם הגיה עפ"י רש"י ויצתה נשמתך במותר'. ולכאורה נראה מרש"י להפך, שגם 'בטהרה'. וכן
מורה פשטות הדברים 'שגופך טהור...).

'שאני מינות דמשכא' – כלומר משום אבק עבודה זרה אסר ר' ישמעאל, שאף על פי שלא נהנה ממנה
– משכא, שאם נתרפא יאמרו ח"ו יש ממש בדבר (רמב"ן ועוד).

*

'שאני מינות דמשכא, דאתי למימשך אבתריהו' –

'בדבר חולי רוח ומחשבות שצריכים לילך לרופאים פסיכאלאגיסטן סארקאיעסטן (= פסיכולוגים
 ופסיכאטרים), אם רשאים לילך לאלו שהן מינים וכופרים – לע"ד אין לילך אל רופאים כאלו להתרפאות,
 כי מכיון שאין הרפואות מסמים המרפאים אלא מרוב הדיבורים שלהם עם החולה נודעים מאיזה מחשבות
 הוא סובל, ומיעצים לו איך להתנהג, שודאי יש לחוש שמיעצים לפעמים נגד דיני התורה ואף נגד עיקרי
 הדת ונגד עניני פרישות וצניעות.

ולא דמי למה שנוהגין להתרפאות ממינים וכופרים שאר מחלות – שכיון שמרפאין במיני סמים, אין לו
 שייכות עם המינים שלהם, והאיסור להתרפאות מן המינים הוא דוקא ברפואות ולחשים שמזכירין שם
 ע"ז, עיין בתוס' ע"ז דף כ"ז ובשלחן ערוך יו"ד ר"ס קנה, אבל הפסיכאלאגן והסארקאיעטיסטן שכל רפואתן הוא
 בדבוריהם, יש ודאי לחוש שידברו דברי מינות ונבול פה.

ואם הם רופאים מומחים ויבטיחו לההורים שלא ידברו דברים שהם נגד דעות האמונה ומצות התורה,
 יש אולי לסמוך שכיון שהם מומחים לא ישקרו.

ולכן יש לחפש אחר רופא סארקאיעטיסט שומר תורה, ובאם ליכא, יתנו עמו ויבטיחו שלא ידבר עם
 החולה בעניני אמונה ותורה' (אגרות משה יו"ד ח"ב נז).

ב. דבר שאין בו סכנה; –

לפרש"י, לדברי רב יהודה אסור למסור גופו ביד עכו"ם, ולרבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מותר להתרפא ממנו.

לפרוש רבנו תם, אם במחלה שאין בה סכנה – מותר להתרפא אפילו אצל מי שאינו מומחה, שאינו מרע עצמו להמיתו בכוונה. ואם האדם בריא ובא לרפאות פצע קטן וכדומה ('ריבדא דכוסילתא') – אסור, חוששים שימיתנו בכוונה, ואינו מרע את שמו כרופא, כי יאמרו העולם שהמיתו בכוונה תחילה מפני שהיה שונאו. (ישנם פירושים נוספים בסוגיא. ע' רמב"ן ועוד).

נחלקו אמוראים (כה). בריפוי מכה שעל גב היד או הרגל [ע"י חולי או ע"י מכת חרב. עפ"י תוס'], האם יש לחוש לנזק ע"י העכו"ם.

היה הרופא מומחה לרבים – לעולם מותר, כנ"ל.

א. ועל זה אנו סומכין להקזיז דם מן העובדי כוכבים, דלגבי הקזה כל המקיזים מומחים הם' (תוס').

ב. אדם חשוב, יש מתירים להתרפאות מהעכו"ם, כי חוששים הם לפגוע בו (עריטב"א וטור). והרי"ף והרמב"ם השמיטו זאת.

ג. יש מתירים להתרפא בשכר מעכו"ם. ויש חולקים (ע' יו"ד קנה).

ד. שיטת הרי"ד שבכל מקום שאין רופא ישראל – מתרפאים מעכו"ם. ואין כן דעת שאר הפוסקים.

ג. מותר להתיעץ עם עכו"ם ולשמוע לו על נטילת סמי רפואה; סם פלוני יפה, סם פלוני רע. שאין חשש שיויקנו כיון שחושש שהשואל ישאל אנשים נוספים ויוודע שקרו (והוא הדין לכל כיוצא בזה. עריטב"א).

ד. מבוואר בגמרא שאסור להתרפאות אצל מין האדוק לע"ז בכל אופן. ולשיטת רבי ישמעאל, מותר בצנעא ולא בפרהסיא. אבל הלכה כחכמים שבשלש עבירות אסור אפילו בצנעא, גם במקום פיקוח נפש (תוס').

כתבו התוס' שלא אסרו אלא כשתולה הרפואה בעבודת כוכבים, ולכך אסור כדי שלא להימשך אחריה, אבל בלאו הכי מותר. וכגון כשאומר 'הבא עצים' סתם, מותר להביא עצים מעכו"ם. ורק אם תולה הרפואה בעצים של עכו"ם [ולפעמים יש כה ביד שדים להטעות בכך, שרק עצים אלו מסוגלים לרפואה] – אסור.

במין האדוק, אסור להתרפא על ידו אפילו בלחשים שאינם ידועים. ובשאר עכו"ם אסור רק כשתולה בפירוש בעכו"ם (ר"ן ועוד).

ה. ריפוי בעלי חיים מותר על ידי עכו"ם, שהרי אין שם חשש סכנה.

דף כז

מג. האם האישים דלהלן כשרים למול את ישראל?

א. עכו"ם.

ב. כותי.

ג. ערבי מהול וגבנוני מהול.

ד. ישראל שלא נימול.

ה. אשה.

א. עכו"ם, לרבי יהודה (לפי המסקנא) כשר למול. ואולם יש לחוש שמא יטה הסכין ויעשנו כרות שפכה, אלא שחשש זה אינו קיים לחכמים כאשר אחרים רואים אותו. ולרבי מאיר אפילו באופן זה חוששים. ואולם במומחה אין חשש זה לדברי הכל, דלא מרע נפשיה.
משמע בגמרא שרבי יהודה מצריך מילה לשמה ואעפ"כ עכו"ם כשר, כי סתם מילה לשמה (תוס'). ומדובר שישראל מצוהו למול, שעושה העכו"ם על דעת משלחו (ע' בראשונים).
לרבי יהודה הנשיא, עכו"ם פסול למול (אם משום ואתה את בריתי תשמר (דרו בר פפא בשם רב. וכן שנו בברייתא), אם משום המול ימול – המל בעצמו ימול אחרים. רבי יוחנן).
ואם מל, אין צריך לחזור ולמולו (רמב"ם). וי"א שצריך הטפת דם ברית (סמ"ג, וכ"ה ברמ"א יו"ד רסד, א).

ב. כותי; רבי יהודה פוסלו למול, מפני שעושה לשם עבודה זרה. ורבי יוסי מכשיר, שאין דין 'לשמה' במילה לדעתו.

ג. ערבי מהול וגבנוני מהול, הרי אלו כעכו"ם (שכולם נחשבים 'ערלים' ואינם בכלל 'המל' – ימול', הלכך לרבי יהודה הנשיא פסולים למול).

ד. ישראל שלא נימול – כשר למול.

מבואר בתוס' שאפילו מומר לערלות כשר למול בין לרב בין לרבי יוחנן. ורבנו אלחנן כתב שמומר לערלות פסול לשניהם (וכן הביא בית יוסף מרבנו מנוח ובעל העיטור. והרמ"א הביא מאו"ז שנסתפק בזה. וע' בשו"ת שבט הלוי (ח"ה קמו) שפסק להקל בדיעבד בזמן הזה שאם מל מוהל מחלל שבת, אין צריך לשוב ולהטיף דם ברית).

ה. אשה, לרב – פסולה למול (ואתה את בריתי תשמר, ואשה לאו בת מילה. ולפי זה צריך לומר שצפורה לא מלה בעצמה אלא ע"י שליח או רק התחילה המילה ומשה גמרה). לרבי יוחנן – כשרה (שדורש מהמול ימול לפסול עכו"ם, ואשה כמאן דמהילא דמיא).
נחלקו הפוסקים כמי הלכה; הרמב"ם, בה"ג, רי"ף ושו"ע פסקו להכשיר; הסמ"ק, סמ"ג ומרדכי ורמ"א פוסקים שאשה לא תמול.

דף כט

מד. מהן ההלכות הנוגעות לתספורת ישראל אצל עכו"ם ועכו"ם אצל ישראל?

לדעת רבי מאיר, אסור לישראל להסתפר מעכו"ם אפילו במקום שהרבים מצויים שם, שחשוד הוא על שפיכות דמים. וחכמים אוסרים רק בינו לבינו (ובכלל זה מקום שמזדמנים שם אנשים לעתים אך אינם רגילים שם כל כך, שמשום יחוד בעלמא לא היה לאסור. תוס'), אבל ברה"ר מותר.
ואם נוהג גינוני חשיבות, שרואה במראה כדרך הנכבדים המקפידים על התספורת – מתירא העכו"ם להורגו, ומותר.

פסקו התוס' הלכה למעשה כר' מאיר לאסור אפילו ברשות הרבים, כדמשמע ממעשה דרב חנא – אא"כ רואה במראה. ודוקא בתער שמצוי להזיקו בקלות, אבל במספרים שאין מצוי בהם ההזק – מותר כשיש עמו אחר.